

Мельник Л.Г., Дерев'яно Ю.М.
Сумський державний університет

ПРОБЛЕМИ ДУАЛЬНОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ ТА ДУАЛІЗМ ЧАСУ

За аналогією з біологічними і фізичними системами можна розглядати властивості подвійності економічних систем, які передаються через спадкову пам'ять. Ми маємо всі підстави вважати, що в економіці, існує механізм передачі спадкової інформації, який може бути умовно названий інформаційною дуальністю. Він, як і дуальність геному в біології, покликаний вирішити двоєдине завдання – забезпечення стаціонарності і мінливості економічних систем. В економіці спадкова передача властивостей стаціонарності забезпечується: стандартами і обмеженнями на продукцію, що випускається; базовими технологіями; навичками обслуговуючого персоналу; звичками, уподобаннями і культурними традиціями потенційних споживачів тощо.

З іншого боку, діють інформаційні чинники, які формують передумови змінності економічних систем. Вони обумовлені: індивідуальними якостями працівників підприємств, їх здатністю робити щось (або навпаки нездатністю), що не можуть виробляти на інших підприємствах, самобутністю соціальних і природних умов, в яких функціонує економічна система, і багатьом іншим, що в кінцевому рахунку є живильним середовищем виникнення інновацій.

За аналогією з фізичними системами можна аналізувати дуалізм економічних систем. Він полягає в тому, що економічний суб'єкт володіє одночасно властивостями: а) дискретної одиниці – корпускули, координати якої можуть бути однозначно визначені в просторі і часі як умовної точки, б) польової сутності, що має значну протяжність у просторі та поширеність у часі.

Свої польові властивості економічні системи проявляють в просторі і в часі. У просторі – як носії економічних відносин: по-перше, з постачальниками вихідних ресурсів; по-друге, із споживачами продукції, що випускається; по-третє, з державою, яка надає соціальні послуги; по-четверте, з населенням певної території (адміністративного регіону), яке делегує своє право розпоряджатися суспільними (природними та інфраструктурними) активами даній території обраному органу та місцевій адміністрації; по-п'яте, з різного роду конкурентами (за ресурси, за потенційних споживачів, за можливості використання обмежених природних благ і об'єктів інфраструктури); по-шосте, з нижчестоящими структурами (дочірніми і сполученими

підприємствами). У часі економічні системи проявляють себе як суб'єкти, які є предметом дії причинно-наслідкових зв'язків: по-перше, як результат подій, що мали місце в минулому (будучи носієм певної спадковості та історії своїх попередників), а по-друге, як джерело (причина) подій, які поширюються в майбутнє [2].

Концепція дуалізму була вперше розроблена у галузі лінійного програмування, але вона має багато напрямів використання, в т.ч. природничу та інтуїтивну інтерпретацію в деяких суміжних галузях знань, зокрема, нелінійне програмування, мережева теорія та теорії ігор. Зокрема, метою дослідження виступає також і систематизація методологічних підходів до вивчення дуалізму фактору часу в економіці. Задачами даного дослідження є: вивчення поглядів вчених на природу двоїстості (дуалізму, дуальності) часу в цілому, її прояв в економічній теорії, порівняння різних поглядів на вплив проблеми дуальності часу на сучасний розвиток економічних систем.

Особливість впливу дуальності фактору часу на соціально-економічні процеси має кілька взаємопов'язаних проявів, зокрема: час-тривалість і час-порядок (у побуті час виконує дві функції: служить для вимірювання тривалості процесів і встановлення порядку подій); час як основа економічних законів і обмежуючий фактор в просторово-часовому розвитку; час, як якісна та кількісна характеристики явищ; час, як короткострокові та довгострокові явища; час як проблема максимізації прибутку та мінімізації витрат; астрономічний (календарний) і функціональний час; час як економічний ресурс, що характеризується інтервальною тривалістю і необоротністю ходу.

Час в економіці виражає впорядкованість незворотної послідовності в економічній діяльності й пізнанні. Досить повне відображення часових аспектів економіки в економічній теорії – особливо складна, багато в чому не вирішена задача. Проте в науковій літературі виділено цілий спектр категорій часу, що відповідають різним типам процесів, що протікають в економіці. Особлива складність часових аспектів економіки в економічній теорії, невирішеність цього завдання зумовлені тією обставиною, що фахівці з економічної теорії досліджують економічні процеси використовуючи астрономічний або календарний час. Об'єктивно ж існує лише функціональний час, який утворюється усіма без винятку реальними процесами, в тому числі й економічними [1].

1. Deriv'yanko, Yuriy. Time Duality in Economic Systems / Yuriy M. Deriv'yanko // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 2. – С. 12–17.

2. Melnyk, Leonid. Duality and Dualism of Economic Systems / Leonid Melnyk // Механізм регулювання економіки. – 2013. – № 1. – С. 12–20.

Маркетинг інновацій і інновації в маркетингу: збірник тез доповідей
VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 вересня 2014
року. – Суми : ТОВ "ДД "Папірус", 2014. - С. 100-101.